

Politik och samhälle

Kompletterande förslag fjärr- och kraftvärmestrategi

Inledning

Energiföretagen Sverige välkomnar förslagen som presenterats i Energimyndighetens fjärr- och kraftvärmestrategi (ER 2023:27). Rapporten visar att fjärr- och kraftvärmens avlastar elsystemet med ca 10 GW och att det finns en betydande samhällsekonomisk potential för utbyggnad av kraftvärme på mellan 900 och 1 800 MW. Regeringen framhåller också i propositionen om energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105) att fjärrvärmens roll är viktig för dagens och framtidens energiförsörjning. I propositionen understryks också att fjärr- och kraftvärmens roll för klimat- och energiomställningen bör tydliggöras och dess bidrag till elsystemet bör värderas korrekt på elmarknaden.

Energiföretagen ser det som angeläget att Energimyndighetens förslag i fjärr- och kraftvärmestrategin genomförs brett för att dess roll i att avlasta elsystemet och i elektrifieringen ska kunna bibehållas. Genomförandet av förslagen i strategin är centrala för att behålla fjärrvärmens konkurrenskraft och bidra till att dämpa fjärrvärmeprisutvecklingen. Även ur ett kundperspektiv är det angeläget att fjärrvärmens villkor förbättras då det också råder ett ömsesidigt beroendeförhållande mellan kunder och fjärrvärmeföretagen. Vi vill också betona vikten av ett helhetsperspektiv för att fjärr- och kraftvärmens sammantaget ska få bättre villkor.

Energiföretagen vill dock komplettera arbetet med en fjärr- och kraftvärmestrategi med att ett antal ytterligare förslag som redovisas nedan.

1. Helhetsperspektiv angeläget och systemnyttor bör ersättas fullt ut

Som framhålls i den energipolitiska inriktningspropositionen bör fjärr- och kraftvärmens bidrag till elsystemet värderas korrekt. Energiföretagen anser att Svenska kraftnät bör fortsätta utveckla stödtjänstemarknaderna, stödja utbyggnaden av ö-driftsförmåga och även kunna stödja systemnyttor som fjärrvärmens kan tillhandahålla vad gäller bränsle- och förbrukningsflexibilitet. Vi anser även att det är angeläget att fjärrvärmens energiberedskapsnyttor får ersättning och att det allokeras medel för detta ändamål i den pågående uppbyggnaden av totalförsvaret och inom ramen för det kommande totalförvarsbeslutet.

Energiföretagen vill också framhålla vikten av utökade FoU-satsningar som kan stödja fjärr- och kraftvärmens långsiktiga omställnings- och teknikutvecklingsbehov inom ramen för den kommande energiforskningspropositionen. Exempel på sådana områden är diversifierad tillförsel med geotermi, solvärme med värmelager, effektivare och flexibla kraftvärmeteknik, lågtemperaturssystem m.m.

2. Förslag att bredda Klimatklivet till att omfatta stöd till investeringar som bidrar till ökad energi- och resurseffektivitet

Idag finns möjligheter att ansöka om bidrag via Klimatklivet för överföringsledningar som krävs för att ta tillvara spillvärme från industrier. Bland aktuella projekt som beviljats stöd finns sammankoppling mellan Gävle-Sandviken respektive Skellefteå-Skelleftehamn. I takt med att fjärrvärmens fasar ut allt mer av kvarvarande fossila bränslen blir det nu svårare att få stöd för sammankopplingsledningar då de redovisade växthusgasminskningarna blir såpass små, trots att den ökade resurseffektivitet som uppnås ofta frigör förnybara bränslen som kan ersätta fossila i andra sektorer. Det finns också flera exempel på sådana sammankopplingsprojekt som inte blir av p.g.a. denna situation.

Ett förslag är att bredda Klimatklivet till att även gälla investeringar i transmissionsledningarna för spillvärme/spillvärmeanslutningar, termiska lager m.m. som bidrar till ökad energi- och resurseffektivitet, alternativt genom ett nytt riktat parallellt stödsystem. Enligt Energimyndigheten finns ett gap på 67 TWh (ackumulerat) för Sverige att klara det årliga energisparbetinget fram till 2030 utifrån art. 8 i EU:s reviderade energieffektiviseringsdirektiv (EED). Enligt artikel 8.8 i EED får medlemsstaterna vid beräkningen av den mängd energibesparingar som krävs räkna med energibesparingar som uppnås i energiomvandlings-, distributions- och överföringssektorerna, inklusive infrastruktur för effektiv fjärrvärme och fjärrkyla. Därmed skulle ett breddat stöd för transmissionsledningarna för tillvaratagande av spillvärme kunna motiveras av att det väsentligt skulle kunna bidra till det höjda energisparbetinget. Det skulle också kunna bidra till att dämpa prisutvecklingen på fjärrvärme och diversifiera tillförseln i fjärrvärmerna och minska behovet av biobränsle.

Förslagsvis genomförs förslaget genom att komplettera 4 § förordningen (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar med ett kriterium för energieffektivitet:

*”Stöd ska i första hand ges till den eller de åtgärder som vid varje prövningstillfälle bedöms ge den största varaktiga minskningen av utsläpp av växthusgaser **eller ökad energieffektivitet** per investeringskrona.”*

Alternativt kan stödet separeras som en egen stödform som mer specifikt utformas som ett stöd för investeringar i överföringsledningarna för spillvärme/spillvärmeanslutningar och termiska lager. Vi vill också påtala att det är angeläget att Klimatklivets budget ges en långsiktig förstärkning och att det ges långsiktiga möjligheter till finansiering då detta slags projekt kan ha betydande ledtider.

Exempel från Lerum och Alingsås i Västra Götaland

Fjärrvärmerna i Lerum och Alingsås produceras idag till nära 100 procent med biobränslen uppdelat på totalt fem olika fjärrvärmenät med årliga fjärrvärmeleveranser på ca 175 GWh. På ingen av dessa orter finns idag tillgång till en större mängd restvärme som kan ersätta behovet av biobränslen. Samtidigt ser regionen ett kraftigt ökat elbehov från industri och transporter vilket gör att en övergång till elbaserad uppvärmning inte är önskvärd.

I Göteborg, som angränsar till Lerum och Alingsås, finns idag stora mängder industriell restvärme. Trots ett stort behov i staden samt befintliga kopplingar till Mölndal och Partille (som helt försörjs med värme från Göteborg) finns fortfarande ett överskott på restvärme under delar av året. En utredning som genomförts pekar på att en sammankoppling av näten från Göteborg till Alingsås kan ge en betydande ökning i användningen av restvärme och även möjliggöra en ökad kraftvärmeproduktion. Under

hela 8 av 12 månader kan näten i Lerum och Alingsås förses med värme från Göteborg, vilket skulle minska biobräsleanvändningen i dessa nät med 30 procent.

Trots dagens höga biobräslepriser, som i utredningen bedöms stiga på sikt, uppvisar investeringen i att koppla samman näten en tveksam lönsamhet. Orsaken är stora investeringar som kräver lång återbetalningstid, något som skapar utmaningar när osäkerheterna kring utvecklingen av energi- och bräslepriser är mycket stora.

Klimatklivet utvärderar idag ansökningar utifrån minskade koldioxidutsläpp. Satsningen som beskrivs ovan ger inte någon direkt minskning av utsläppen utsläpp med fossilt ursprung, detta då fjärrvärmeföretagen redan gjort omställningen till en fossilfri fjärrvärmeproduktion. Att öka användningen av industriell restvärme och minska användningen av biobräsle leder i stället till en ökad resurshushållning. Biobräslet som frigörs kan också bidra som en viktig råvara i andra processer. Satsningen bidrar också till en ökad produktion av el i kraftvärmeverk som bidrar till att avlasta elnätet i regionen. Klimatklivet bör utvecklas för att även ta i beaktande dessa samhällsnyttor vid utvärderingen av ansökningar om stöd till omställning av samhället.

3. Se över energi- och koldioxidbeskattningen så att fjärrvärmem får rätt omställningsförutsättningar till lägre kostnader
  - I. **Slopa biooljeskatten såsom utlovats i Tidöavtalet för att skapa bättre omställningsförutsättningar för fjärr- och kraftvärmem.** Nuvarande beskattning av biooljor som RME, HVO och UCOME fördyrar kraftigt utfasningen av den kvarvarande fossiloljan i framför allt spets- och reservanläggningar inom fjärr- och kraftvärmem. Frågan blir särskilt viktig när ca 480 anläggningar utesluts ur ETS1 från och med 2026 och ETS 2 införs 2027, vilket gör det ännu viktigare att det finns en samordnad och effektiv klimatstyrning.
  - II. **Återinför energi- och koldioxidskattebefrielsen för biogas för uppvärmning.** Regeringen behöver fortsätta verka för en skyndsam process gentemot EU-kommissionen vad gäller den fördjupade statsstödsgranskningen så att skattebefrielsen för biogas kan återställas snarast möjligt.
  - III. **Samordna koldioxidbeskattningen med införandet av det nya ETS2-systemet genom en sänkning av koldioxidskattesatsen så att fjärrvärmem inte drabbas av ökade kostnader.** Detta är särskilt angeläget i och med att beslut om slopad opt-in för små fjärrvärmeanläggningar och den s.k. 95 procent-regeln för bioenergianläggningar, vilket innebär att ca 480 anläggningar inte längre kommer omfattas av ETS1 fr.o.m. 2026.
  - IV. **Inför en konkurrensneutral energibesättning av el för fjärrvärmeföretags värme- och kylleveranser till tillverkningsindustrin.** Genom att slopa de så kallade proportioneringsreglerna i 9 kap. 5b§ i lagen (1994:1776) om skatt på energi som idag missgynnar fjärrvärmeföretags värme- och kylproduktion i relation till tillverkningsindustrin skulle fjärrvärmeföretag kunna producera värme på lika villkor som tillverkningsindustrin.
  - V. **I den pågående förhandlingen om ett nytt energiskattedirektiv inom EU är det angeläget att fasta biobräslen, MFA-biooljor och verksamhetsavfall inklusive returbräslen (RT) exkluderas.** Det saknas bärkraft i fjärr- och kraftvärmem för ny beskattning och energiskattesystemet bör i stället fokusera på att ge rätt omställningsförutsättningar för att möta de energi- och klimatpolitiska målen där de fossila bränslena beskattas, och inte de förnybara.

- VI. **Genomför förslagen med ett schablonavdrag från fastighetsskatt för maskinell utrustning i syfte att främja investeringar i CCS/CCU och se över andra skattemässiga åtgärder för att främja CCS-CCU-teknik.** I SOU 2024:20 *Maskinellt värde för vissa industribyggnader – ett undantag från fastighetsskatt*, lämnas förslag till ett schablonavdrag industribyggnader som värderas med ledning av produktionskostnadsberäkning enligt fastighetstaxeringslagen som bland annat omfattar CCS-/CCU-anläggningar. Regeringen uttalar även i budgetpropositionen för 2025 att man är öppen för att förbättra skattevillkoren på andra sätt för att främja etableringen av CCS. Energiföretagen anser det är angeläget att sådana åtgärder genomförs där alternativa utformningar av energiskattebefrielse för el behöver analyseras.

4. Genomförandet av Fit-for-55-paketets lagstiftning om energieffektivitet behöver beakta fjärr- och kraftvärmens systemnyttor

Energimyndighetens förslag i fjärr- och kraftvärmestrategin om införande av ett värmeförlusttal som bättre styr hela energi- och effektanvändningen än dagens energihushållningskrav samt översyn av viktningfaktorer för fjärrvärme, fjärrkyla och el för att säkerställa konkurrensneutralitet i byggreglerna ser vi som angelägna att genomföra. Frågorna aktualiseras i samband med att Sverige genomför Fit-for-55-paketet i svensk lagstiftning. Vår tolkning av framför allt EU-direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD) är att direktivet medger en reformering i enlighet med Energimyndighetens förslag, men att det krävs svenska anpassningar i genomförandelagstiftningen. Vi vill därför påtala att det är av avgörande betydelse hur Sverige väljer att genomföra direktivet. Vi vill också lyfta ett antal ytterligare centrala frågor inför det pågående genomförandet av EU-direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD) och direktivet om energieffektivitet (EED).

- I. **Energirenoveringskraven och definitionen av nollutsläppsbyggnader (ZEB) för både befintliga byggnader och nybyggnation behöver säkerställa att fjärrvärme- eller fjärrkylsystems fördelar erkänns i beräkningsmetoden** (i enlighet med bilaga 1 i EPBD-direktivet). Det är särskilt angeläget att energikravens utformning blir teknikneutrala både vid nybyggnation, för de nya nollutsläppsbyggnadskrav som ska införas för befintlig bebyggelse och om det införs nya energiklasser utöver nybyggnadklass A.
- II. **Säkerställ att respektive energiklass i energideklarationer för byggnader blir konkurrensneutral avseende val av hållbara uppvärmningssystem i det pågående genomförandet av EU-direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD).** I det fall fastighetsägare strävar efter en högre energiprestanda, motsvarande dagens energiklass A eller B i energideklarationen, är däremot reglerna inte konkurrensneutrala vad gäller viktningfaktorerna mellan energibärare och missgynnar fjärrvärme. Denna snedvridning förstärks av EU:s taxonomi för hållbara investeringar som ökar fastighetsvärdet om byggnaden uppfyller energiklass A.
- III. **Säkerställ att principen om att förorenaren ska betala tillämpas i utformandet av reglerna för klimatdeklarationer för byggnader i det pågående genomförandet av EU-direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD).** För att åstadkomma detta krävs att principen om förorenaren betalar tillämpas avseende förbränning av

avfall, vilket innebär att klimatpåverkan från avfallsförbränning hänförs till den produkt som har blivit avfall och inte till den alstrade energin när regler nu ska införas om klimatdeklarationskrav för hela livscykeln. Detta skapar korrekta incitament i energisystemet och i avfallssystemet.

Minskade utsläpp av klimatgaser och fossilfrihet är avgörande för fjärrvärmes konkurrenskraft på värmemarknaden men utsläpp från förbränning av avfall ligger utanför fjärrvärmekundens rådighet. Det är aktörer i plastens produktion- och konsumtion som har rådighet att minska avfallsvolymer.

Energimyndighetens förslag i fjärr- och kraftvärmestrategin att Naturvårdsverket tar fram kompletterande information på sin webbplats är bra men otillräckligt. Det behöver tydliggöras att utsläpp från förbränning av avfall måste allokeras till avfallskunder i stället för fjärrvärmekunder i all statistik, energi- och klimatdeklarationer för byggnader och andra myndigheters redovisning i enlighet med principen att förorenaren tar ansvar för sina utsläpp. En sådan lösning har danska Energistyrelsen nyligen börjat tillämpa.

- IV. **Utformningen av ett nytt energieffektiviseringsmål behöver beakta de energibesparingar som uppnås i energiomvandlingen och distributionen av effektiv fjärrvärme och fjärrkyla.** Energiföretagen föreslår att de riktade åtgärder för att tillgodoräkna kraftvärmens systemnytta och ökad användning av restvärme ska kunna tillgodoräknas i både uppfyllande av ett nytt övergripande energieffektiviseringsmål och energisparbetinget enligt art. 8 i energieffektiviseringsdirektivet (EED).